1e Jaargang, nummer 21, extra uitgave, 30 september 2024

REFO TIJD

Blad van het Instituut voor Calvinistische Studiën i.s.m. de Nederduits Gereformeerde Kerk (1571) - De moederkerk van Nederland sinds 1579. 'Geen kerk zal over een andere kerk heersen, geen taakuitvoerder over de andere taakuitvoerder.' (Kerkorde Emden, 1571)

In dit nummer : De kerscheuring van Grootegast (1983-1986), en De strijd van Kersten tegen de andere Jezus

---

DE KERKSCHEURING VAN GROOTEGAST (1983-1986)

De vrijmaking in 1944 was nog maar een dichterlijk beeld van de ware d-day die nog moest plaatsvinden in de innerlijke dieptes van de kerk. Het was een heenwijzing naar iets wat al was geweest en iets wat nog zou komen.

Er was nog een grote strijd, ook in de vrijmaking, tegen de anabole steroïden Jezus, de deus ex machina, de Laodiceaanse Jezus, die zo opgeblazen was dat hij alles wel even zou regelen, en alles al geregeld had, en de kerk waande haarzelf die Jezus, terwijl het de ware Jezus niet om machtszucht en eerzucht was te doen, die wilde niet de grote superheld spelen, maar ging de weg van de zwakheid, en riep de mens op die weg te volgen, niet dat men zomaar gered zou zijn door Jezus op zich. Velen die 'met Jezus op zich', als dingbegrip, als voorwerps-Jezus dus, tot de hemelpoorten komen zullen niet binnengelaten worden, en men weet niet eens wat het begrip 'hemel' eigenlijk inhoudt. Jezus-roepers komen niet zomaar binnen, worden niet zomaar ingeleid tot de hogere waarheden. Men had nog een strijd te voeren tegen geestelijke anabole steroïden, allerlei buitensporige, sjoemelende krachtpatserijen. Het volk wil het niet horen, want ze zijn aan de Jezus-drugs. Dat is een uitwendige Jezus, de Jezus-voor-de-sier zoals Calvijn het noemde en waartegen hij streed. In het Calvinisme waren deze waarheden al gegeven, maar men verruilde het voor botte, ongenuanceerde 'tulip'. Het extremistische 'tulipisme' verving het calvinisme. Calvijn was veel genuanceerder en dialectischer dan de oppervlakkige drap die ze heden ten dage in de moderne westerse kerken opdienen.

Klaas Schilder stond voor een grote optocht uit de Kuyperiaanse gereformeerde kerk in 1944, en die optocht ging tot de vrijgemaakt gereformeerde kerk, wat een begrip werd in Nederland, maar ze waren er nog niet. Het slot begon steeds nauwer te worden en flink te roesten. Er moest nog veel meer gebeuren. Men zat in een fuik, en na de dood van Klaas Schilder kwam er veel indutting. Het monster van Laodicea wilde niet loslaten.

Klaas Schilder was een groot kerkhervormer, de aanvoerder van een grote kerkelijke d-day uit het gereformeerde kerkbewind van Kuyper en de zijnen, maar hij was geen Mohammed, hij was geen Calvijn. Het bleef ergens halverwege steken. Zo spreken we van een dichterlijk beeld wat nog verdiept moet worden, en we moeten verder kijken in de kerkgeschiedenis. De vrijgemaakte kerk, en ook de 1967 afscheiding, de nederlands gereformeerde kerk, werden problematische kerkbewinden op zichzelf. De strijd ging door. Men moest verder reformeren. Het Kuyperiaanse monster was nog maar half verslagen. Alles was half hier.

De kerk was een dingbegrip geworden. Het abstracte begrip in de context van het literaire stijlfiguur was er niet meer. Men begreep deze hyperbool niet meer en had het letterlijk en materialistisch gemaakt, controle-zuchtig. Daarom moest er in de tachtiger jaren wel een nieuw begrip komen van wat de ware kerk is. Er moest nieuw zicht op de kerk komen. De vrijmaking moest voortgezet worden.

De kerk was een object geworden, een economisch verdienmodel, en men kon het object gebruiken om anderen mee rond te bazen. Daarom wil het monster de kerk ook niet laten gaan. Het is bruikbaar voor het beest.

De strijd om het kerk-object leidde in 1983-1986 tot de kwestie J. Hoorn, oftewel de Grootegast scheuring in de gereformeerde kerk vrijgemaakt. Het ging om de vraag wat de kerk is, de definitie van de kerk, en of er zich ook nog gelovigen buiten de kerk bevinden. Het is maar net hoe je er tegenaan kijkt, want kerk is natuurlijk een zeer abstract begrip, net als God. Beide kanten hadden er wel wat goeds over te zeggen. J. Hoorn gaf een hele ruime definitie aan de kerk, waardoor hij ook kon stellen dat alles al binnen de kerk was, in zijn brochure 'Een enige kerk. De troost van de ware gelovigen.' (1984) Het is een zeer dialectisch geschrift. Hij stelt in het geschriftje dat 'de enige kerk' onvergelijkbaar is met wat alles wat mensen aan kerk bedenken en maken. De enige kerk is een maaksel van God wat niet door mensenhanden nagemaakt kan worden, stelt hij. De mens blijft dit wel proberen, maar het lukt nooit. Het is altijd schijn, stelt hij, en de ware kerk prikt daar doorheen.

Hij stelt dat de kerk niet gebonden is aan een plaats, en dus ook niet algemeen en plaatselijk is, maar plaatselijk omdat ze algemeen is. Een zeer dialectische uitspraak. Hij noemt dat de ware kerk ons al gevonden heeft. Het is allemaal een kwestie van semantiek. De kerkeraad stelde dat de kerk veel ruimer was, en dat er ook gelovigen buiten de kerk waren die geroepen moesten worden, en zo bonjourden ze J. Hoorn weg. Het is maar hoe je dingen uitdrukt. Aan beide kanten werd er wel wat waarheid gesproken. Daarom was het ook zo dialectisch. Heel vaak kun je ja en nee als antwoord geven op vragen. Op mijn theologische opleiding werd er altijd al gezegd dat er een spanning lag tussen het 'alreeds' en 'nog niet'. Bij J. Hoorn was er geen wordende kerk, maar de bestaande kerk. Daarom zijn alle gelovigen al binnen. De volheid van de kerk is er dus altijd al geweest in zijn leer. Er schijnen dan wel ongelovigen zich te bevinden binnen haar die haar totaal verwoesten, stelt hij, maar hij wijst dan op Calvijn die het over de onzichtbare kerk had die zich bevindt binnen en kleiner is dan wat zichtbaar is.

J. Hoorn stelt dat de kerk bestaat door de scheppende kracht van het Woord van God. Die kerk is dus niet verbonden aan plaatsen of personen, maar wel plaatselijk en persoonlijk, juist omdat het algemeen is. Het heeft niks met mensenhanden te maken. God bewaart het. Deze kerk is tot de aarde gekomen, tot mensen die uit stof zijn gemaakt. Dat was de opdracht van de kerk, stelt hij, dus die zweeft niet hoog in de wolken. Hij vergelijkt het met de opdracht van de zoon die neergedaald is tot de lagere aardse gewesten. Ook al is de zoon dan daarna weer opgestegen ver boven alle hemelen, het was om alles tot volheid te brengen hier op aarde, stelt J. Hoorn.

Waar heeft hij het dan over ? Hij noemt de kerk net als Calvijn 'onze moeder', en niet alleen dat, maar ook 'onze vrije moeder'. Zij is ongebonden, niet gebonden aan een persoon of kerkgebouw, maar zij is in die hoedanigheid wel hemels verbonden, als bruid. Vanwege deze vrijheid in verbondenheid zijn ook wij vrije kinderen. Daar komt het betoog van J. Hoorn in feite op neer. Hij noemt dan, weer zeer dialectisch, dat wij daarom moeten toetreden. Niet om kinderen van haar te worden, want dat zijn we al, maar om ons als kinderen van moeder te gedragen, om haar als de moeder van allen te vereren. Net als Calvijn houdt J. Hoorn er dus amazone theologie op na. Deze theologie komt ook ruimschoots naar voren in de nieuwe bijbel. Zo ook in de nieuwe bijbel catechismus.

Jezus sprak :

'Nog andere schapen heb Ik, die niet van deze stal zijn; ook die moet Ik leiden en zij zullen naar mijn stem horen en het zal worden één kudde, één herder.'
Johannes 10:16

Let op het woordje 'worden.' Er ligt dus een theologische spanning tussen het worden en het alreeds zijn. Teveel gericht zijn op het 'zijn' kan in slaap doen sussen. We zijn nog in wording. De reformatie moet doorgaan. Stilstand is fataal. J. Hoorn stelt dus zeker wel dat we moeten 'toetreden om ons als kinderen van moeder te gedragen,' wat een synoniem is van 'wording', dus dit is allemaal semantiek. Als er teveel de aandacht wordt gericht op de wording, en dit is een menselijke wording, een valse wording, dan moet juist de zijns-factor van het inwendige aangebracht worden, wat ook wel nodig was in de vrijgemaakt gereformeerde kerk, waar ook wel degelijk het gevaar lag dat er hard werd gewerkt aan eigen koninkrijkjes. Al met al was de kerkstrijd van de jaren 80 om het kerkbegrip dus van belang. Het bracht verdieping aan. Men nam zorgvuldig onder de loep aan beide kanten wat men nu eigenlijk geloofde.

DE STRIJD VAN KERSTEN TEGEN DE ANDERE JEZUS

Kersten was woedend met het komende kerstfeest van 1920. Hij was als Jeremia apart gezet in de toorn en het oordeel des Heeren. Hij spreekt erover in de Saambinder van 10 december. Hij noemde dat het kerstfeest allemaal om het uitwendige ging, het dreigde meer en meer te ontaarden. Nee, pasen, daar moest de wereld niet zoveel van hebben, stelde hij, want op het pasen stond de leeuw van de stam van Juda op in overwinning om verschrikking te verspreiden over alle helse wachters, met dodelijke schrik en beroering. Het kerstfeest was aantrekkelijk voor de sentimentele wereld, stelde Kersten, want die is natuurlijk gebaseerd op het emotie-denken en ook emotie-theologie, en daar paste een onschuldig kind in doeken gewikkeld prima bij. Kersten noemde het een licht bewogen oppervlakkig aangedaan feestelijk gevoel waar de wereld door werd gedreven. Kersten bulderde dat er juist spot werd gedreven met het hemelse geboren kind. Allemaal zitten ze om de kerstboom om op de geschenken te wachten, en die kerstboom zou zelfs in de herberg te vinden zijn. Het was tot een feest van vermaak geworden, en de eigenlijke boodschap was uit het zicht verloren. Ook dronkaarden zijn met dit feest gemoeid, stelt Kersten.

Kersten was vol met de toorn des Heeren die op hem was nedergedaald, en hij gaf precies aan wat er gaande was, want hij stelde dat het onschuldige kindeke de mens ten val was gezet. De doeken, de kribbe, de stal, alles zou in het oordeel op de ziel van de mens branden. Ja, hij stelde dat omdat ze God probeerden te bedriegen, God hen zou bedriegen, en daartoe was Jezus gezonden. Als valstrik. Dat was hun verdiende loon. Ook Calvijn stelde dat

de sier-Jezus hen tot het verderf zou leiden. Het is dus allemaal niet zo onschuldig. Ze hebben een bom naar binnen gehaald. Het is het paard van Troje. Wat voor een Jezus-gruwelen hebben de mensen van het evangelie gemaakt. Het lijkt nergens meer op. Het is niet meer zoals het was. Ze zijn er met een andere Jezus vandoor gegaan die niets meer met de hemelse leer heeft te maken. Een ander evangelie is er in het westen gepredikt. Het is allemaal new age en persoons-verheerlijking. We worden in het westen totaal maar dan ook totaal bejezust, waar de oude vaderen tegen streden en tegen waarschuwden.

Het kindeke zou in ons geboren moeten worden, stelde Kersten. Hij vraagt zich af wat die afgekapte boom met lichtjes en geschenken moet in kerk en huis, en stelt dan : Breek af die kerstbomen, en komt tot de conclusie dat al zou het kindeke duizendmaal geboren zijn, maar niet in u, dan is het voor u verloren.

Kersten was een veel vuriger prediker tegen de wereldsgezindheid dan Kuyper, die nog vol met compromissen zat. 1913 was een belangrijke Veenendaalse uittocht uit de Kuyper kerk tot de leer van Kersten. Die zat toch een laag dieper dan de gereformeerde kerk. Ook de kerk van Kersten had zijn problemen. Daarom moest de afscheiding in 1953 wel komen, de Steenblokkiaanse afscheiding, en ook toen waren ze er nog niet. Het is een doorgaande reformatie. Hier leidden de christelijk gereformeerde kerk en de gereformeerde gemeente die zich afgescheiden hielden van de Kuyper kerk wel naartoe uiteindelijk.

Een zelfde betoog zoals Kersten hield over het wereldsgezinde kerstfeest kan men ook houden over de wereldsgezinde verjaardagsfeesten. Ook Jeremia moest zich van dat soort feesten afzijdig houden. Het zijn verleiders langs het smalle pad die de mens willen teruglokken. Pas op voor de omkopers, de phishers, de groomers. Zij kennen door en door de zwakke plekken van het vlees, en maken er zeker gebruik van om het maximaal uit te buiten voor de Laodiceaanse koophandel. Ze leiden je van product tot product, totdat je zelf ook een product bent geworden. Ontwaakt gij die slaapt. Het is al laat.

In principe riep J. Hoorn (1949-2013) niet meer. Het getal van de ware kerk was al vol. Daarbuiten was de schijnkerk. Ismael riep ook niet meer. Die had ieder mens tot zijn vijand, als een beeld van het toetsen. Paulus stelde dat we iedere gedachte als krijggevangene moesten nemen. Wij moesten worstelen met elk idee, elk bedenksel. Ismael ging dieper in de wildernis dan enig mens was gegaan, om alles achter te laten. In het diepste van de wildernis bouwde hij zijn gebedsoord. Hij baande de weg. Hij was geen roepende in de woestijn zoals Johannes de Doper. Hij was verstoten, en moest zien te overleven ver weg van de mensheid. Soms is dat nodig, maar we mogen het nooit verabsoluteren. Het is onderdeel van de dialectiek, van het draaiende wiel van de theologie en God’s voorzienigheid en soevereiniteit.

God’s profeten spreken soms duistere raadselen. Het één sluit het ander niet uit. Jezus sprak soms ook harde woorden die niet begrepen werden, en dan verlieten de mensen hem soms, in hun verharding. We moeten de hemelse woorden op hun diepte schatten. Bovenal gaat het om geestelijke betekenissen. Als de leeuw brult dan is het hard, wreed, snijdend en onbegrijpelijk, zielsverwoestend, maar dan kan alleen de Heere uitleg geven. De Heere zal zich nooit schikken naar de begeertes van de mensen, want die zijn eigengerechtigd en verduisterd in hun gedachten en hun hart.
